

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова

Олег ОМЕЛЬЧУК

» *мвс/мр* 2021 р.

ВИСНОВОК

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова щодо дисертаційного дослідження **КІРИК Алли Юрїївни** на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право, затвердженої 29 жовтня 2018 року (протокол № 3) вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри цивільного права та процесу і кафедри міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 20 жовтня 2021 року

ПРИСУТНІ:

Якимчук С. О., заступник завідувача кафедри цивільного права та процесу, канд. юрид. наук, *доцент*, доцент кафедри цивільного права та процесу (*головуюча на засіданні*); Гринько С. Д., завідувач кафедри цивільного права та процесу, доктор юрид. наук, проф.; Черняк О.Ю., завідувач кафедри міжнародного та європейського права, канд. юрид. наук, доц.; професор кафедри цивільного права та процесу Нагнибіда В. І., доктор. юрид. наук, доцент; професор кафедри міжнародного та європейського права Кожевнікова В.О., докт. юрид. наук; Лозінська С. В., вчений секретар університету, доцент кафедри міжнародного та європейського права, канд. юрид. наук, доц.; професор кафедри цивільного права та процесу Бондаренко-Зелінська Н. Л., канд. юрид. наук, доц.; доценти кафедри цивільного права та процесу: Чорна Ж. Л., канд. юрид. наук, доц.; Трач О. М., канд. юрид. наук, доцент; Анікіна Г. В., канд. юрид. наук, доц.; Гарієвська М. Б. канд. юрид. наук, доц.; Сердечна І. Л. канд. юрид. наук, доц.; Іванова В. А., канд. юрид. наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права; Іваницький А.М., в.о.ст. викладача

кафедри міжнародного та європейського права, доктор філософії; Кірик А.Ю., асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Запрошені для участі у спільному засіданні кафедри цивільного права та процесу і кафедри міжнародного та європейського права з правом вирішального голосу: ректор університету Омельчук О. М., доктор юрид. наук, проф.; завідувач кафедри трудового, господарського та земельного права наук Костяшкін І. О., доктор юрид. наук, проф..

З присутніх – 5 докторів юридичних наук та 11 кандидатів юридичних наук, докторів філософії – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом», виконаного в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова та поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

заступника завідувача кафедри цивільного права та процесу, канд. юрид. наук, доцента, доцентка кафедри цивільного права та процесу Якимчук С.О., яка повідомила присутніх про те, що Кірик Алла Юріївна народилась 02 жовтня 1994 року у м. Хмельницький. Освіта – вища. У 2016 р. закінчила Хмельницький університет управління та права за напрямом підготовки «Правознавство» та здобула освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра. У 2018 р. закінчила Хмельницький університет управління та права за спеціальністю «Право», де їй було присвоєно кваліфікацію магістра права. З вересня 2018 року є аспіранткою кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. З вересня 2019 р. була призначена на посаду в.о. асистента кафедри міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, з січня 2020 р. – призначена на посаду асистента вказаної кафедри, яку займає до сьогоднішнього дня.

Тема дисертаційного дослідження «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» була затверджена вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 29 жовтня 2018 року (протокол № 3)

Науковий керівник – завідувачка кафедри міжнародного та європейського права, кандидатка юридичних наук, доцентка Черняк Олена Юріївна.

Дисертацію виконано відповідно до планів науково–дослідної роботи кафедри міжнародного та європейського права на 2015-2020 роки «Правове забезпечення розбудови сталої демократії в контексті взаємодії національного, європейського та міжнародних правопорядків», кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

СЛУХАЛИ:

виступ аспірантки Кірик А.Ю., яка доповіла присутнім основний зміст дисертаційного дослідження, зокрема обґрунтувала актуальність теми дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, визначила мету та задачі дослідження, основні положення, які виносяться на захист, висвітлила методологічну основу дисертації, охарактеризувала ступінь наукової розробки проблеми на сучасному етапі, виклала основні результати дослідження та сформулювала висновки і рекомендації, відповіла на запитання науково-педагогічних працівників кафедр.

Зокрема вона зазначила, що Спадкування – один із найважливіших інститутів цивільного права, оскільки майже кожна людина, яка працює та примножує свої матеріальні статки, хоче після своєї смерті залишити їх близьким людям. Інститут спадкування як один з найстаріших інститутів цивільного права має свої сталі традиції, що сягають корінням римського права та безперечно ніколи не втратить своєї актуальності.

Місце спадкового права у системі цивільного законодавства визначається співвідношенням з іншими цивільно-правовими інститутами і, в першу чергу, з інститутом права власності.

Стаття 41 Конституції України гарантує, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності та визначає, що право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Саме одним із таких способів набуття права власності є спадкування.

Спадкове право ґрунтується на принципі свободи заповіту. Закріплення в законі можливості визначити долю майна в разі смерті – найважливіша гарантія захисту приватної власності. Положення спадкового права спрямовані на захист особистих інтересів громадян. Водночас спадкове право всіляко захищає інтереси членів сім'ї померлого, чим сприяє зміцненню інституту сім'ї.

Важливість інституту спадкування полягає в тому, що кожному члену суспільства має бути гарантована можливість жити і працювати з

усвідомленням того, що всі матеріальні блага, які він набуває протягом свого життя, зможуть перейти за його волею, або за законом його близьким людям, будь то дружина/чоловік, діти, батьки чи інші родичі. Неухильне виконання цих положень забезпечує інтереси як спадкодавця так його спадкоємців.

З кожним роком збільшується практика складання різних видів заповітів, через які спадкодавці мають на меті не лише розпоряджатися своїм майном і передавати його визначеному колу осіб, максимально запобігши спорам між ними, але й перешкодити чи обмежити в праві наслідування тих близьких осіб, які, на думку спадкодавців, не гідні отримати спадок. Крім того існує недосконалість вітчизняного законодавства у сфері спадкування. Тому гарантування прав спадкоємців, які спадкують за заповітом набуває все більшої актуальності.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із гарантуванням прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом.

У роботі на підставі чинного законодавства та аналізу наукових доробків визначається правова природа та зміст гарантій прав спадкоємців, порядок їх реалізації.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю системного дослідження доктринальних положень про загальні та спеціальні гарантії прав спадкоємців.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлюється тим, що існує низка невіршених питань, пов'язаних із гарантуванням прав спадкоємців за заповітом. Зокрема, відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «гарантії прав спадкоємців»; потребують дослідження загальні та спеціальні гарантії прав спадкоємців за заповітом з метою з'ясування наявних проблем у практиці.

Крім того, актуальність даного дослідження зумовлюється зростаючою судовою практикою, яка пов'язана з оскарженням заповітів, оскарженням дій нотаріусів по посвідченню заповітів, з виникаючими спорами з питань відновлення строків прийняття спадку. Усі зазначені проблемні питання підтверджують необхідність дослідження та удосконалення спадкового права.

Незважаючи на важливість і невід'ємність принципу свободи волі людини, зокрема, через можливість вибору належної форми заповіту, у цивільно-правовій науці досі існують спірні уявлення про правову сутність окремих форм заповіту та їх впливу на права спадкоємців.

Право на спадкування є вихідним правовим інститутутом спадкового права, навколо якого реалізується здійснення прав спадкоємців, їх охорона та захист. Спадкоємець, у якого виникло право на спадкування, отримує право на його реалізацію. Для того, щоб певне право ефективно здійснювалося на практиці, а його реалізація забезпечувалася з боку держави, необхідне чітке й лаконічне розуміння та визначення змісту цього права, яке закріплене відповідними гарантіями.

Таким чином, бачимо доцільність у подальшій розробці теми роботи на доктринальному рівні, а наявність прогалин у законодавстві та практичній реалізації вказують на необхідність внесення відповідних змін до чинного законодавства.

Відповідно до поставлених у роботі завдань було зроблено такі висновки, які виносяться на захист.

Розглянуто доктринальні погляди на правову природу гарантій прав та визначено їх основні ознаки: державна природа гарантій; нормативно-правова закріпленість гарантій; універсальний та безперервний характер гарантій; визначають рівень розвитку суспільного життя; покликані охороняти і захищати права людини і громадянина, оскільки вони закріплюють засоби забезпечення законності та охорони правопорядку, інтересів особистості, суспільства та держави.

Визначено, що у сфері спадкового права держава надає гарантії прав спадкоємців через встановлення державою і закріплення в нормативно-правових актах правил, методів та засобів, які застосовуються правомочними суб'єктами (нотаріусом, заповідачем, спадкоємцем) для повного здійснення законних прав відповідно до принципів свободи заповіту і охорони інтересів сім'ї.

На основі проведеного дослідження сформульовано визначення гарантій прав спадкоємців у вузькому та широкому сенсі та визначено їх основні ознаки.

З'ясування особливостей тлумачення гарантій прав спадкоємців дало підстави для визначення видів таких гарантій.

Сформовано визначення загальних та спеціальних гарантій справ спадкоємців при спадкуванні за заповітом. Загальними гарантіями прав спадкоємців є система умов спрямована на практичне здійснення прав усіх спадкоємців та відновлення порушених прав. До загальних гарантій прав, які належать усім спадкоємцям відносяться: право на інформацію про заповіт, на звернення до суду про визнання заповіту недійсним, скасування заповіту в частині та інші.

У свою чергу, спеціальні гарантії прав спадкоємців – це встановлені державою і закріплені в нормативно-правових актах засоби та способи, що використовуються правомочними законодавством суб'єктами в цілях здійснення закріплених в законодавстві прав окремих категорій спадкоємців на передання та отримання спадку відповідно до принципів свободи заповіту і охорони інтересів сім'ї. Окремими категоріями спадкоємців до яких застосовуються спеціальні гарантії є спадкоємці на яких покладено обов'язок виконати дії немайнового характеру, спадкоємці за заповітом з умовою, підпризначені спадкоємці та спадкоємці, які мають право на обов'язкову частку.

Запропоновано класифікацію гарантій прав спадкоємців за суб'єктами захисту, цільовим призначенням, галузями права, змістом.

Встановлено, що гарантоване законодавством право на отримання інформації про заповіт потребує нормативного удосконалення. На основі

аналізу законодавства зарубіжних держав, де закріплена процедура інформування спадкоємців, було обґрунтовано необхідність запровадження нової системи сповіщення спадкоємців через уточнення існуючої норми та закріплення необхідності триразового публікування протягом трьох місяців в періодичному виданні, яке публікується в місцевості, де було останнє місце проживання спадкодавця, або де знаходиться основна частина майна, яке зазначене в заповіті.

В дослідженні обґрунтовано надання доступу до Спадкового реєстру усім зацікавленим особам в обмеженій формі, що дозволить отримати інформацію про наявність відкритої спадкової справи з зазначенням контактних даних нотаріуса, який відкрив таку справу. Вказане удосконалення дозволить зменшити кількість звернень до суду з позовами про продовження строку для прийняття спадщини та стануть дієвим механізмом, який забезпечить процедуру інформування спадкоємців за законом, а тому стане додатковою гарантією прав спадкоємців з законом на інформацію про заповіт.

Досліджено особливості правового регулювання секретного заповіту в Україні та зарубіжних країнах. Визначено, що він має властиві тільки йому ознаки.

З'ясовано особливості секретного заповіту подружжя. Виділено основні ознаки секретного заповіту подружжя: слугує гарантією недоторканості спільного майна подружжя; спрямований на зміцнення інституту сім'ї; складається щодо майна, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності; накладається заборона на відчуження майна у разі смерті одного з подружжя.

На основі аналізу інституту секретного заповіту, були визначені основні його переваги та недоліки як для спадкодавця, так і для спадкоємців.

Основною перевагою для спадкодавця є особливий режим секретності, впевненість у тому, що до відкриття заповіту його зміст буде відомий тільки заповідачу. Серед недоліків для заповідача варто виділити можливість визнання заповіту недійсним у разі недотримання умов складення заповіту, як наслідок недотримання останньої волі заповідача.

Щодо основних переваг та недоліків для спадкоємців, то виділені наступні. Серед переваг для спадкоємців виокремлені: неможливість втручання сторонніх осіб в написання останньої волі заповідача, що надає спадкоємцям на користь яких написано заповіт додаткові гарантії в захисті їх спадкових прав від неправомірних дій сторонніх осіб;

Серед недоліків для спадкоємців виділено неможливість доведення стану заповідача при написанні заповіту.

За результатами дослідження впливу інституту заповідального відказу на права спадкоємців за заповітом сформовано такі ознаки заповідального відказу: фіксується виключно в заповіті; відказоодержувач не може прийняти або відмовитись від частини відказу; при неприйнятті відказоодержувачем відказу він залишається у спадкоємця; відказ

виконується лише у межах реальної вартості успадкованого майна; після відмови чи смерті відказоодержувача залишається у власності спадкоємця.

Встановлено, що заповідальний відказ не може виходити за межі реальної вартості успадкованого майна, а тому спадкоємець не зобов'язаний оплачувати проживання відказоодержувача за власний рахунок.

Також в рамках інституту заповідального відказу було досліджено питання спадкування посмертно народженими дітьми, яке можливе саме через заповідальний відказ. У дослідженні зроблено висновок про недоцільності внесення дітей, зачатих та народжених після смерті спадкодавця, до кола спадкоємців, оскільки це може призвести до серйозного руйнування всієї системи спадкування, а також може стати причиною зловживань з перерозподілу спадкових часток серед недобросовісних спадкоємців.

За результатами аналізу гарантій прав спадкоємців при покладені на них обов'язків немайнового характеру визначено, що посмертні розпорядження, які не стосуються майна померлої особи, мають не просто немайновий характер, а змішаний майново-немайновий характер.

В дослідженні визначено, що гарантією прав спадкоємців, які зобов'язані вчиняти певні дії, що не мають майнового характеру, є те, що витрати на реалізацію цих зобов'язань не повинен перевищувати вартості успадкованого майна, а тому заповіт не матиме юридичної сили, якщо не включає в себе хоча б одне майнове розпорядження.

Встановлено, що вітчизняним законодавством кількість підпризначень не обмежується, що дозволяє спадкодавцю побудувати схему успадкування, якщо попередник не прийме спадщину. Це дає можливість заповідачу визначити осіб, яким він бажає залишити майно, тим самим виключивши спадкоємців за законом. Українське законодавство використало рецепцію римського права про звичайне підпризначення (*substitutio vulgaris*), яке збереглося до наших днів та послідовно змінювалося на різних стадіях розвитку спадкового права.

Дослідження інституту фідеїкомісарної субституції дало можливість виявити певні недоліки такої форми підпризначення. Концепція передання майна від одного підпризначеного до іншого з метою збереження майна у межах однієї сім'ї і навіть декількох поколінь може стати вкрай не вигідною для спадкоємців, оскільки буде значно обмежувати право розпорядження успадкованим майном. Характерною особливістю існування такої форми підпризначення у зарубіжних країнах є особливість національних звичаїв, особлива ментальність суспільства, яка формувалася століттями. Тому недоцільно передбачити в ЦК України норму, яка дозволить заповідачу призначати спадкоємцю подальшого спадкоємця, до якого успадковане майно перейде після смерті первісного спадкоємця з умовою, що таке майно повинно становити цінність для конкретної родини.

З'ясовано, що положення про те, що умова визначена у заповіті, має існувати на час відкриття спадщини, дістало неоднакового розуміння в правовій науці, відповідно думки вчених з цього приводу розділились.

На основі аналізу заповіту з умовою було визначено ознаки, яким має відповідати умова, щоб бути включеною до заповіту: умова не повинна бути неможливою, адже якщо вона відкладальна, то права та обов'язки ніколи не настануть; умова не повинна спонукати людину на протиправні дії, не повинна суперечити нормам моралі та етики, будь-яким чином обмежувати свободу людини; умова, включена до заповіту, не може порушувати чи обмежувати гарантовані Конституцією права та свободи.

У зв'язку з цим, запропоновано закріпити у ЦК України правило про те, що обов'язковою умовою складання заповіту під відкладальною умовою є зазначення в ньому виконавця заповіту, який зможе забезпечити охорону і управління майном до настання умови.

Обґрунтовано, що умова, зазначена в заповіті, може наставати протягом певного часу після відкриття спадщини, що буде слугувати гарантією прав спадкоємців на отримання передбаченого заповітом спадку. А побоювання науковців щодо дестабілізації майнових відносин можуть бути вирішені шляхом призначення виконавця заповіту, а за його відсутності нотаріуса, які повинні вжити заходів щодо зберігання спадкового майна.

Встановлено, що свобода заповіту обмежується правилом про обов'язкову частку, яка створена в інтересах сім'ї та близьких родичів спадкодавця, а також тих осіб, щодо яких за життя спадкодавця встановилися відносини утримання. Доведено, що гарантією прав спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку, виступає положення згідно з яким особами, які мають право вимога про усунення спадкоємця від права на спадкування виступають тільки спадкоємці, для яких таке усунення породжує пов'язані зі спадкуванням права та обов'язки.

Захист права на обов'язкову частку у спадщині, здійснюються пред'явленням різних видів вимог, зокрема: 1) про визнання за особою права на обов'язкову частку у спадщині; 2) про визнання заповіту недійсним в частині змісту заповіту, якій порушується право особи на обов'язкову частку у спадщині; 3) про виділення частки спадкового майна; 4) про компенсацію вартості обов'язкової частки в спадщині; 5) про поділ спадкового майна; 6) вимоги про перерозподіл спадщини.

Доведено, що позиція українського законодавця є вірною в частині визначення кола осіб, що можуть набувати право на обов'язкову частку у спадщині, адже свобода заповіту полягає в тому, що заповідач може обрати особу чи осіб, яким перейде майно після його смерті, а забезпечення дітей спадкодавця чи вдови (вдівця) майном, всупереч волі спадкодавця, певним чином, спотворює свободу заповіту. Тому, абсолютно виправдано, що обов'язкова частка орієнтована на права лише тих осіб, чий майнові інтереси не можуть бути забезпечені іншим чином з точки зору соціальної рівності.

Обґрунтовано напрями удосконалення національного законодавства у досліджуваній сфері.

Мета дисертаційного дослідження полягає в комплексному науковому дослідженні практичних аспектів та теоретичної бази гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом, визначення структури, теоретичних та наукових основ, а також місця цього інституту в цивільному праві та визначення подальших шляхів розвитку та удосконалення інституту гарантування прав спадкоємців.

За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, що виносяться на захист, зокрема:

уперше:

1) визначено такі *ознаки гарантій прав спадкоємців*: 1) суб'єктна спрямованість; 2) особлива мета (охорона та захист прав спадкоємців); 3) нормативна урегульованість (ЦК України, Закон України «Про нотаріат», тощо); 4) застовність на засадах охорони заповіту та інтересів сім'ї; 5) виникнення з юридичних фактів (смерть спадкодавця, відкриття спадщини);

2) сформульовано авторське визначення поняття *«гарантії прав спадкоємців»* у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні гарантії прав спадкоємців є встановленими державою і закріпленими в нормативно-правових актах, засобами і прийомами, використовуваними уповноваженими суб'єктами з метою належного здійснення закріплених в законодавстві прав на отримання спадщини відповідно до принципів свободи заповіту і охорони інтересів сім'ї. У вузькому розумінні гарантії прав спадкоємців є системою засобів, що встановлена державою і закріплена в нормативно-правових актах, покликаною охороняти права спадкоємців від їх незаконного обмеження чи порушення;

3) запропоновано класифікацію гарантій прав спадкоємців за такими критеріями: а) *за суб'єктами захисту*: гарантії захисту прав спадкоємців нотаріусом, гарантії захисту прав спадкоємців судом, гарантії захисту прав спадкоємців адвокатом, гарантії захисту прав спадкоємців виконавцем заповіту; б) *за цільовим призначенням*: гарантії здійснення, гарантії охорони та гарантії захисту прав спадкоємців; в) *за галузями права*: цивільно-правові гарантії, кримінально-правові гарантії, адміністративно-правові гарантії; г) *за змістом* (матеріально-правові гарантії та процесуальні гарантії);

4) обґрунтовано необхідність законодавчої регламентації системи сповіщення спадкоємців про належні їм права шляхом оприлюднення повідомлення про відкриття спадщини в місцевому періодичному виданні за останнім місцем проживання спадкодавця, або за місцем знаходиться основної частини майна, визначеного в заповіті у кількості трьох публікації протягом трьох місяців. Також доведена необхідність надання доступу до Спадкового реєстру усім заінтересованим особам (в обмеженій формі): ті особи, які володіють інформацією про спадкодавця (дату народження, ім'я та прізвище, місце проживання), можуть отримати

інформацію про наявність відкритої спадкової справи з зазначенням контактних відомостей про нотаріуса, який відкрив таку справу;

5) обґрунтовані ознаки секретного заповіту: а) особисте розпорядження особи на випадок смерті; б) правочин, який здійснюється тільки дієздатною особою, яка може самостійно написати заповіт; в) складається в установленій законом формі, недотримання якої тягне за собою недійсність заповіту; г) потребує дотримання таємності; д) посвідчується лише нотаріусом без ознайомлення з його змістом; е) при нотаріальному посвідченні такого заповіту не перевіряється наявність предмета заповіту; є) оголошення секретного заповіту вимагає присутності свідків та складання відповідного протоколу;

удосконалено:

б) розуміння недоцільності включення до складу спадкоємців постмортальних дітей (зчатих після смерті спадкодавця) у зв'язку із встановленням додаткових гарантій спадкових прав живих або зачатих за життя спадкодавця та народжених живими після відкриття спадщини спадкоємців;

7) вчення про дійсність заповідального відказу. Визначено необхідність законодавчої регламентації таких підстав втрати чинності заповідальним відказом: відмова відказоодержувача від заповідального відказу; нескористання відказоодержувачем своїм правом витребування виконання заповідального відказу протягом трьох років з моменту прийняття спадщини спадкоємцем; втрата відказоодержувачем права на одержання заповідального відказу, як негідного відказоодержувача;

8) систему гарантій прав відказоодержувача. Обґрунтовано, що у випадках, коли відказоодержувач набуває право користуватись житлом, йому повинно бути надано право користуватись таким житлом (проживання) разом зі своїми неповнолітніми дітьми;

9) вчення про права спадкоємців за заповітом. Обґрунтовано необхідність внесення змін та доповнення в цивільне законодавство з метою покращення стану гарантованості прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом, що стосуються: обмеження предмету заповідального відказу майном, яке належало спадкоємцю до часу відкриття спадщини; регламентації присутності свідків при посвідченні секретного заповіту; унормування заборони встановлення в заповіті заповідального покладання немайнового характеру, без його зв'язку з майновим; зміни формулювання положення законодавства про настання умови, зазначеної в заповіті, через закріплення положення, що на час відкриття спадщини має зберігатися теоретична можливість настання умови з можливою вказівкою на термін, що не може перевищувати трьох років з моменту відкриття спадщини та призначенням виконавця заповіту, який зможе забезпечити охорону і управління майном;

дістало подальшого розвитку:

10) доктринальний підхід щодо переліку осіб, наділених правом на обов'язкову частку у спадщині. Встановлено, що такий перелік осіб,

визначений законодавством України, спрямований на забезпечення прав осіб, майнові інтереси яких не можуть бути забезпечені іншим чином з точки зору соціальної справедливості, є вичерпним, у зв'язку із чим не потребує розширення категорії таких осіб через поєднання принципів свободи заповіту і державно-правової охорони інтересів непрацездатних членів сім'ї та родичів.

По закінченню доповіді присутніми було поставлено до аспірантки Кірик А.Ю. такі питання:

Іваницький А.М. доктор філософії: Ви пишете, що судовій практиці виділяють однією з форм секретного заповіту – секретний заповіту подружжя, проте такої форми заповіту не передбачено цивільним законодавством України. Як саме регулюється така форма заповіту?

Відповідь: Дякую за запитання. Одразу варто наголосити, що така форма заповіту не передбачена чинним законодавством України, проте на практиці є випадки посвідчення таких заповітів. Цивільно-правове закріплення такого виду заповіту, як заповіту подружжя дозволило забезпечити гарантії недоторканості майна, зазначеного у заповіті, як для подружжя, так і для спадкоємців. Варто наголосити, що законодавець створюючи таку форму заповіту, прагнув покращити родинні відносини та зміцнити інститут сім'ї, проте, як виявилось на практиці, існують проблемні питання реалізації таких заповітів. Тобто, законодавче регулювання секретного заповіту подружжя впливає із загального принципу приватного права: «дозволено все, що не заборонено законом», а оскільки норми ЦК України не містять заборони щодо складання секретного заповіту подружжя, можна вважати його одним з видів секретного заповіту.

Чорна Ж.Л., к. ю. н., доцентка: В дисертації ви досліджуєте гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом. Які найбільш проблемними положеннями в спадковому праві, які впливають на гарантованість прав спадкоємців ?

Відповідь: Дякую за запитання. Деякі норми цивільного законодавства більше направлені на забезпечення прав учасників спадкових правовідносин, ніж інші. Наприклад міри застосовувані нотаріусами по охороні майна до прийняття спадщини, безпосередньо спрямовані на захист прав спадкоємців. Іншим прикладом є норми про обов'язкову частку у спадщині, зазначена норма спрямована саме на захист прав окремих категорій спадкоємців та родичів спадкодавця. Проте найбільш проблемними положеннями в спадковому праві, які впливають на гарантованість прав спадкоємців є наступні: положення про діяльність та повноваження нотаріусів. Перш за все, слід вказати на неврегульованість процедури перевірки дієздатності заповідача у момент написання заповіту. Недосконала процедура інформування спадкоємці про наявний заповіт; положення про секретний заповіт, оскільки такий заповіт є найбільш сумісним із принципом свободи розпорядження заповідача, воно, перш за все, може порушувати законні права та інтереси спадкоємців; можливість

покладення обов'язків немайнового характеру без їх зв'язку з майновими; недосконалість окремих конструкцій спадкового права, як приклад, заповіт з умовою.

Іванова Р.Ю., к. ю. н., доцентка: У дисертації ви досліджуєте гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом, чи відносити ви до спадкоємців посмертно народжених дітей спадкодавця?

Відповідь: Дякую за запитання. Включення таких дітей до спадкоємців може призвести до серйозного руйнування всієї системи спадкування, а також може стати причиною зловживань з перерозподілу спадкових часток серед недобросовісних спадкоємців.

Крім цього, відповідно до Цивільного кодексу України спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця та народжені живими після відкриття спадщини. У світлі цього, вітчизняне законодавство не надає можливості спадкування особами, зачатим після смерті спадкодавця. Зазначене положення виступає гарантією спадкових прав живих або зачатих за життя спадкодавця та народжених живими після відкриття спадщини спадкоємців та залишає стабільним інститут спадкування

Бондаренко-Зелінська Н. Л., к. ю. н., доцентка: На вашу думку, що слід розуміти під поняттям «гарантії прав спадкоємців»?

Відповідь: Дякую за запитання. Під поняттям «гарантії прав спадкоємців» слід розуміти встановлені державою і закріплені в нормативно-правових актах, засоби і прийоми, використовувані уповноваженими законодавством суб'єктами (нотаріусами, спадкодавцем, обов'язковими спадкоємцями) в цілях більш повного здійснення закріплених в законодавстві прав на отримання спадщини у відповідності з принципами – свободи заповіту і охорони інтересів сім'ї.

Лозінська С.В., к. ю. н., доцентка: Спадкування за правом на обов'язкову частку відносяться до спадкування за законом чи за заповітом?

Відповідь: Дякую за запитання. Спадкування обов'язкової частки закріплене в спадковому праві України як вид спадкування за законом, що зумовлює наявність певних способів захисту права на обов'язкову частку в спадщині, які не пов'язані із волевиявленням спадкодавця за заповітом. Обов'язкова частка є правом особи успадкувати майно незалежно від змісту заповіту за тими правилами, які встановлені в законодавстві.

Тому ті особи, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, можуть захистити своє право в судовому порядку, передбаченому ст. 16 та книгою шостого ЦК України.

Та все одно, на практиці виникають ситуації коли нотаріуси видають свідоцтва як на обов'язкову, так і на законну частку у спадщині, якщо спадкоємець має право на обов'язкову частку і водночас на частку за законом. Спадкування обов'язкової частки та частки за законом є неможливим, особа-спадкоємець обирає ту частку, яка є пріоритетною, адже спадкування двічі за однією підставою суперечить законодавству. Тому, визначивши розмір обов'язкової частки, нотаріус має видати спадкоємцю, який має право на обов'язкову частку у спадщині, свідоцтво про право на спадщину за законом, а спадкоємцеві за заповітом – свідоцтво про право на спадщину за заповітом.

Сердечна І. Л., к. ю. н., доцентка: Які правові наслідки для спадкоємця настають при неприйнятті спадщини і відмові від спадщини?

Відповідь: Дякую за запитання. Неприйняття спадщини і відмова від спадщини має різні правові наслідки для спадкоємця. У разі неприйняття спадщини у встановлений строк, спадкоємець не позбавляється права на спадщину. Важливість інституту відмови полягає в правових наслідках, що тягне за собою відмова від прийняття спадщини. Спадкоємець може реалізувати вказане право в двох формах шляхом: відмови від прийняття спадщини на користь іншої особи, яка іменується як спрямована, адресна відмова; - відмови без жодних вказівок щодо переходу права на спадщину до іншої особи іменується як безадресна, абсолютна чи безумовна відмова. Головна відмінність адресної відмови від безадресної полягає в тому, що при відмові від спадщини на користь іншої особи відбувається добровільна поступка спадкоємцем належного йому права на прийняття спадщини.

ВИСТУПИЛИ:

завідувачка кафедри міжнародного та європейського права, кандидатка юридичних наук, доцентка Черняк Олена Юріївна, як науковий керівник, зробила коротку характеристику дисертації та особи здобувача.

Аспіранткою *Кірик Аллою Юріївною* повністю виконано індивідуальний план навчальної роботи, що відповідає навчальному плану Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова підготовки фахівців освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право аспірантури. Вона відвідувала лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники університету.

Кірик Алла Юріївна своєчасно та повністю виконувала всі розділи індивідуального плану наукової роботи, що підтверджується висновками кафедри цивільного права та процесу на підставі звітів аспірантки та атестаційних листів наукового керівника.

Проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни. Попри наявність низки

дисертаційних робіт щодо гарантування прав спадкоємців, комплексного дослідження захисту гарантування прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом не було здійснено.

Враховуючи комплексність та системність дослідження, при розкритті обраної теми використовувалися методи спостереження, теоретичного і практичного моделювання, формально-логічного узагальнення правових явищ.

Дисертаційне дослідження характеризується вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом», зокрема, свідчить опрацювання значного масиву наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій.

При цьому аспірант оперує як роботами науковців радянського періоду, так і найновішими вітчизняними та зарубіжними публікаціями, що присвячені дослідженню окремих аспектів цієї проблематики. На особливу увагу заслуговує проведений дисертантам глибокий та послідовний аналіз нормативно-правових актів європейських країн із питань, пов'язаних із гарантуванням прав спадкоємців.

Дисертантка критично оцінює положення окремих наукових робіт, а також, дотримуючись етики наукових дискусій, вступає у полеміку щодо думок, які видаються з тих чи інших причин неприйнятними. Наукові результати дисертаційної роботи отримані особисто. Для аргументації окремих положень та як підґрунтя наукової дискусії використано положення праць інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

Під час виконання дисертаційного дослідження аспірантка дотримувалась основних засад академічної доброчесності, які закріплено у п. 2.3.3 Кодексу академічної доброчесності Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Характеризуючи аспірантку особисто слід відзначити, що Алла Юрїївна у процесі підготовки дисертації проявив себе інтелектуальним та сумлінним науковцем, який спроможний з використанням різноманітного методологічного інструментарію виконувати складні дослідження на високому науковому рівні. Принципові зауваження наукового керівника нею були враховані та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертації.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою роботою, містить власне розуміння автора щодо доцільності вдосконалення цивільного законодавства та відповідні пропозиції. В цілому, висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертанта свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає науковому ступеню доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», галузі знань «Право».

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що висновки, сформульовані Кірик Аллою Юріівною у дисертації можна визнати такими, що мають характер наукової новизни і роблять значний внесок у рівень пізнання і розвитку проблем, які досліджуються.

Тому, зважаючи на викладене слід зробити висновок, що представлене наукове дослідження «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) та Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, а тому рекомендується до попередньої експертизи дисертації та надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Після цього слово було надано рецензентам дисертаційного дослідження.

Доктор юридичних наук, доцент Костяшкін І.О. відзначив високий та глибокий науковий рівень дисертаційного дослідження, який відповідає рівню, змісту, науковим результатам та вимогам, що висунуті для дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації мають достатній ступінь обґрунтованості, оскільки базуються на теоретичних працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених – представників, насамперед, науки цивільного права. Зокрема, теоретичною основою дисертаційного дослідження є наукові праці українських і зарубіжних учених із загальнотеоретичної юриспруденції, цивільного права, міжнародного приватного права, інших галузей права.

У дисертації чітко сформульована мета. Об'єкт та предмет дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності. Дисертація Кірик Алли написана грамотно, сприймається легко та з інтересом.

Основні результати дисертації достатньо повно викладено у 14 наукових працях, зокрема у 6 наукових статтях у фахових виданнях України, 1 наукова стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, зокрема у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, 7 у збірниках тез матеріалів міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

При цьому, як і будь-яке оригінальне дослідження, воно має окремі дискусійні положення.

1. Потребує більш поглибленого вивчення пропозиції автора щодо розширення повноважень нотаріуса при перевірці дієздатності заповідача, шляхом включення його до перелік осіб, які мають право витребувати у

медичних установ відомості, що містять лікарську таємницю. Здобувачці варто було б проаналізувати законодавство зарубіжних країн з цього питання.

2. Додаткового дослідження потребує класифікація гарантій прав спадкоємців за суб'єктами захисту, оскільки в запропоновані класифікації не враховані усі суб'єкти.

3. Додаткового дослідження потребують пропозиції авторки щодо недопустимості як умову в заповіті визначати вступ в шлюб та народження дітей, оскільки отримання спадщини є правом, а не обов'язком спадкоємця. Примус спадкоємця до вчинення зазначених в заповіті дій неможливо, тому, якщо він все ж таки вирішить виконувати волю заповідача, відповідні дії стануть результатом його усвідомленого вибору.

Слід зазначити, що викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються автором.

Висновок щодо рецензованого дослідження. Дисертаційна робота Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» є послідовною, завершеною науковою працею, що має цілісний характер із цікавим насиченим змістом. Дисертація містить науково-обґрунтовані висновки, результати необхідних наукових узагальнень предмета, що досліджується, практичні рекомендації, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для науки цивільного права у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Робота має теоретичне та практичне значення та може бути рекомендована до розгляду в спеціалізованій вченій раді відповідного профілю з метою здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Кандидатка юридичних наук, доцентка Анікіна Г.В. зауважила, що у роботі Кірик А.Ю. дотриманий баланс розкриття усіх наукових поглядів в межах обраного напрямку. Рецензент наголосила, що дисертація базується на джерельній базі, до якої включені наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також нормативно-правові акти що стосуються захисту прав спадкоємців не лише в межах України, а й закордоном.

Окрім іншого, Г.В. Анікіна відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження. Робота Кірик А.Ю. характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Дисертантка показала глибокі теоретичні та практичні знання досліджуваної тематики, вміння самостійно узагальнювати і аналізувати нормативні акти, загальну та спеціальну літературу, судову практику, робити науково обґрунтовані висновки, формулювати визначення правових понять і пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується науковими доказами, структурою роботи й обраною здобувачем методикою дослідження. Висновки й пропозиції роботи отримано із застосуванням традиційних й апробованих цивільно-правовою наукою методів (серед яких спеціальні та загальнонаукові методи дослідження). Структура роботи є логічною. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів.

Дисертантом сформульовано об'єкт дослідження, а також його предмет. Мета дослідження визначена відповідно до його об'єкта та предмета, а саме дослідження практичних аспектів та теоретичної бази гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом, визначення структури, теоретичних та наукових основ, а також місця цього інституту в цивільному праві та визначення подальших шляхів розвитку та удосконалення інституту гарантування прав спадкоємців. Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання теоретично і практично важливі і є недостатньо вивченими в цивільно-правовій науці. Праця базується на достатній джерельній базі (це роботи з цивільного права, міжнародно-правові акти, законодавство іноземних країн, судові рішення). Зроблені по тексту дисертації посилання свідчать, що дослідження базується на працях науковців з зазначеної тематики, здобувачем детально проаналізовано нормативно-правові акти. Положення, висновки та пропозиції, що виносяться здобувачем на захист, додатково висвітлюють відомі в науці положення та сприяють продовженню і поглибленню досліджень цивільних правовідносин щодо захисту прав спадкоємців.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації обумовлюється тим, що дисертація Кірик А.Ю. є одним з перших в Україні комплексних наукових досліджень гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом. Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертанта мають наукову новизну і практичну значимість і є достатніми для роботи такого рівня.

На думку Анікіної Г. В., аргументованою є формулювання ознак гарантій прав спадкоємців, відмінних від ознак гарантій прав. Такими ознаками авторка визначає: 1) конкретне коло суб'єктів – спадкоємців, покликаних охороняти і захищати права спадкоємців; 3) закріплені в нормативно-правових актах, зокрема ЦК України, Закон України «Про нотаріат»; 4) базуються на принципах охорони інтересів сім'ї; 5) виникають з юридичних фактів.

Особливо цінною, на думку рецензента, є висновок здобувачки у роботі щодо обов'язкової частки, яка визначена як соціально-забезпечувальний захід, який покликаний матеріально підтримати ту категорію осіб, які потребують особливого захисту. З точки зору авторки, доктринальний підхід про те, що обов'язкова частка, яка передбачена

законодавством України спрямована на забезпечення прав осіб, майнові інтереси яких не можуть бути забезпечені іншим чином з точки зору соціальної справедливості та не потребує розширення категорії таких осіб. Оскільки доведено, що інститут обов'язкового спадкування діє через поєднання принципів свободи заповіту і державно-правової охорони інтересів непрацездатних членів сім'ї та родичів.

Рецензент відзначила науковий внесок здобувачки щодо належного доведення необхідності законодавчої регламентації підстав втрати чинності заповідальним відказом.

Позитивно оцінюючи дисертацію А.Ю. Кірик рецензент звернула увагу й на те, що у дисертаційному дослідженні мають місце суперечливі положення, які потребують пояснень. Зокрема, доцільно було б розглянути окремо у межах структурного підрозділу роботи гарантії прав неповнолітніх спадкоємців. Також, потребує додаткового обґрунтування позиція авторки щодо можливості відмови від спадщини на користь декількох осіб.

Разом з цим, наявність окремих недоліків та дискусійних положень дисертації суттєво не зменшують її наукову значущість, не знижують позитивну оцінку роботи та її цінність.

Висновок щодо рецензованого дослідження. Дисертація є завершеною науковою працею, та може бути рекомендована до розгляду в разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю з метою здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Гринько С.Д. зазначила, що юридична наука приділяла і приділяє велику увагу питанням захисту права спадкоємців. У зв'язку з тим, що кількість спорів, що виникають з приводу прийняття спадщини неухильно зростає, значимість цього виду правовідносин зростає. Як наслідок, потрібне вдосконалення законодавчої бази. Крім того, збільшується кількість написання заповітів, про що свідчать матеріали статистики.

У цьому аспекті, гарантування прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом має суттєве значення, оскільки наділене особливою цінністю в загальносуспільному значенні. Спадкування за заповітом сьогодні є однією з найпоширеніших підстав виникнення права власності громадян. Кількість громадян, залучених до спадкових правовідносин, об'єктом яких є те чи інше майно, зростає з кожним роком.

Викликає інтерес проведене дисертанткою дослідження законодавства зарубіжних країн стосовно правового регулювання інституту обов'язкової частки, а також аналіз Регламенту № 650/2012 Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про юрисдикцію, застосовне право, визнання та виконання рішень, прийняття та виконання нотаріальних актів, а також про затвердження Європейського

свідоцтва про спадкування» «Рим IV», що є важливим в контексті євроінтеграційних процесів України.

Також, заслуговує на увагу авторська класифікація: а) *за суб'єктами захисту*: гарантії захисту прав спадкоємців нотаріусом, гарантії захисту прав спадкоємців судом, гарантії захисту прав спадкоємців адвокатом, гарантії захисту прав спадкоємців виконавцем заповіту; б) *за цільовим призначенням*: гарантії здійснення, гарантії охорони та гарантії захисту прав спадкоємців; в) *за галузями права*: цивільно-правові гарантії, кримінально-правові гарантії, адміністративно-правові гарантії; г) *за змістом* (матеріально-правові гарантії та процесуальні гарантії).

Такий науковий внесок має важливе значення для вдосконалення положень вітчизняної доктрини цивільного права.

Разом з тим, зазначила Гринько С.Д., дисертація не позбавлена певних недоліків. Зокрема в роботі виділено класифікацію суб'єктів, які захищають права спадкоємців під час спадкування: нотаріус, суд, адвокат, виконавець заповіту. Проте, не дослідженим є досить перспективний напрямок у вітчизняній юриспруденції – процедури медіації.

Професор Гринько С.Д. прийшла до висновку, що викладені зауваження викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються автором, тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право та вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Кандидатка юридичних наук, доцентка Якимчук С.О. зауважила, що дисертація Алли Кірик присвячена актуальній темі – гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом.

Актуальні проблеми дисертаційного дослідження визначили характер та перелік поставлених дисертантом мети та задач. Авторці вдалося досягти поставленої мети та вирішити задачі. Ознайомлення зі змістом дисертації Алли Кірик дає підстави для таких висновків.

Дисертанткою виявив належний рівень знань фахової літератури, нормативно-правового матеріалу, правозастосовної практики, підняв низку дискусійних проблем, що підлягають осмисленню і відповідному їх рішенню.

Дисертанткою застосовано різноманітні методи наукового аналізу досліджуваних проблем, проаналізовано наукову та навчальну літературу, енциклопедичні видання, зроблена критична оцінка положень чинного цивільного законодавства та його реалізація в судовій практиці.

Правильним та своєчасним є висновок про те, що гарантоване державою право на інформацію про заповіт потребує вдосконалення, шляхом внесення відповідних змін до законодавства.

На її думку, заслуговує на увагу пропозиція щодо закріплення в законодавстві можливості написання заповіту під відкладальною умовою з зазначення в ньому виконавця заповіту, який зможе забезпечити охорону і управління майном до настання умови.

Разом з тим Якимчук С.О вважає, що окремі положення роботи потребують обґрунтування у роботі, зокрема щодо неможливості спадкування посмертно народженими дітьми. Проте, вказаний недолік не знижує наукове значення і практичну цінність зазначеного дослідження. Робота завершується самостійними і аргументованими висновками, які логічно пов'язані із викладеним основним матеріалом. Тому, вважаючи на викладене зроблено висновок, що представлене наукове дослідження Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» відповідає спеціальності 081 Право та може бути рекомендоване до захисту.

Доктор юридичних наук, доцент Нагнибіда В.І. зазначив, що дисертація Кірик Алли характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Висновки дисертації зроблено із застосуванням низки загальнонаукових та галузевих методів і прийомів, використання яких зумовлене її метою, задачами, предметом і об'єктом дослідження.

Структура дисертаційної роботи є продуманою і цілком логічною щодо предмету дослідження і поставленої мети. Для авторської концепції суттєве значення має кожен із розділів, оскільки такий виклад обґрунтовує висновки щодо гарантування прав спадкоємців.

Зокрема слід підтримати позицію автора у висновку про те, що гарантією прав спадкоємців, які зобов'язані вчиняти певні дії, що не мають майнового характеру, є те, що витрати на реалізацію цих зобов'язань не повинен перевищувати вартості успадкованого майна, а тому заповіт не матиме юридичної сили, якщо не включає в себе хоча б одне майнове розпорядження.

Дисертант також правильно звертає увагу до зарубіжного досвіду правового регулювання секретного заповіту, що дало змогу автору не тільки проаналізувати національне цивільне законодавство в порівняльному контексті, але й розробити пропозиції до його удосконалення.

На думку Володимира Івановича, при дослідженні цивільних правовідносин щодо захисту права спадкоємців слід було більше прикладів судової практики зарубіжних країн.

Доцентом було наголошено, що дисертація Алли Кірик є самостійною працею, має творчий характер, є завершеним науковим дослідженням, що за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішення поставлених наукових проблем, теоретичним рівнем та практичною значимістю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних

результатів повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 Право.

Доктор юридичних наук Кожевнікова В.О. відзначила актуальність теми дисертаційного дослідження, вдалу структуру дисертації, що дозволило дисертантці у достатній мірі виконати поставлені задачі. На її думку, на увагу заслуговує особливості підходу здобувача щодо визначення загальних та спеціальних гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом. Загальними гарантіями прав спадкоємців є система умов спрямована на практичне здійснення прав усіх спадкоємців та відновлення порушених прав. До загальних гарантій прав, які належать усім спадкоємцям відносяться: право на інформацію про заповіт, на звернення до суду про визнання заповіту недійсним, скасування заповіту в частині та інші. У свою чергу спеціальні гарантії прав спадкоємців – це встановлені державою і закріплені в нормативно-правових актах засоби та способи, що використовуються правомочними законодавством суб'єктами в цілях здійснення закріплених в законодавстві прав окремих категорій спадкоємців на передання та отримання спадку відповідно до принципів свободи заповіту і охорони інтересів сім'ї.

Дисертанткою дотримано високий науковий рівень проведення дослідження, що дозволило зробити необхідні для роботи висновки. Містить робота й ряд пропозицій практичного спрямування стосовно удосконалення чинного законодавства, які у цілому можуть бути підтримані на шляху їх впровадження в нормопроектувальній діяльності.

Вона вказала на те, що здобувач вдало запропонував проект статті 162-1 ЖК України, якою врегульовано плату за користування жилим приміщенням за заповідальним відказом.

Водночас, на думку Вікторії Олександрівни, потребує додаткового обґрунтування запропонована автором пропозиція про надання доступу до Спадкового реєстру зацікавленим особам з метою отримання відомостей про наявний заповіт.

Кожевнікова В.О. підтримала виступаючих у тому, що дисертація Алли Кірик є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право».

Головуюча на засіданні - заступник завідувача кафедри цивільного права та процесу, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу Якимчук С.О. зазначила у підсумку, що дисертація Кірик А.Ю. відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій, в тому числі вимогам, передбаченим пунктами 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право у

разовій спеціалізованій вченій раді.

За результатами обговорення дисертаційної роботи Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» присутні вирішили запропонувати

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження **Кірик Алли Юріївни** на тему «**Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом**», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08
Право

Актуальність теми. Спадкування є одним із найважливіших інститутів цивільного права, оскільки майже кожна людина, яка працює та примножує свої матеріальні статки, хоче після своєї смерті залишити їх близьким. Інститут спадкування, як один з найстаріших інститутів цивільного права, має свої сталі традиції, що сягають корінням римського права та безперечно ніколи не втратить своєї актуальності.

В свою чергу, місце спадкового права у системі цивільного законодавства визначається співвідношенням з іншими цивільно-правовими інститутами і, в першу чергу, з інститутом права власності. Ст. 41 Конституції України гарантує, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності та визначає, що право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Саме одним із таких способів набуття права власності є спадкування.

Важливість інституту спадкування полягає в тому, що кожному члену суспільства має бути гарантована можливість жити і працювати з усвідомленням того, що всі матеріальні блага, які він набуває протягом свого життя, зможуть перейти за його волею, або за законом його близьким людям, будь-то дружина/чоловік, діти, батьки чи інші родичі. Неухильне виконання цих положень забезпечує інтереси як спадкодавця, так його спадкоємців.

Спадкове право ґрунтується на принципі свободи заповіту. Закріплення в законі можливості визначити долю майна в разі смерті – найважливіша гарантія захисту приватної власності. Положення спадкового права спрямовані на захист особистих інтересів фізичних осіб. Водночас спадкове право захищає інтереси членів сім'ї померлого, чим сприяє зміцненню інституту сім'ї.

З кожним роком збільшується практика складання різних видів заповітів, через які спадкодавці мають на меті не лише розпоряджатися своїм майном і передавати його визначеному колу осіб, максимально запобігши спорам між ними, але й перешкодити чи обмежити в праві

наслідування тих близьких осіб, які, на думку спадкодавців, не гідні отримати спадок.

Незважаючи на важливість і невід'ємність принципу свободи волі людини, зокрема, через можливість вибору належної форми заповіту, у цивільно-правовій науці досі існують спірні уявлення про правову сутність окремих форм заповіту та їх впливу на права спадкоємців.

Право на спадкування є вихідним правовим інститутом спадкового права, навколо якого реалізується здійснення прав спадкоємців, їх охорона та захист. Для того, щоб певне право ефективно здійснювалося на практиці, а його реалізація забезпечувалася з боку держави, необхідне чітке й лаконічне розуміння та визначення змісту цього права, яке закріплене відповідними гарантіями.

Разом із тим варто наголосити на недосконалості вітчизняного законодавства у сфері спадкування. Тому гарантування прав спадкоємців, які спадкують за заповітом набуває все більшої актуальності. Додаткової актуальності дослідженню також надає той факт, що в 2020 почала реалізовуватись Концепція оновлення ЦК України, що передбачає рекодифікацію цивільного законодавства України, в тому числі в межах спадкового права.

Актуальність обраної теми дослідження також зумовлюється тим, що існує низка невіршених питань, пов'язаних із гарантуванням прав спадкоємців за заповітом. Зокрема, відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «гарантії прав спадкоємців»; потребують дослідження загальні та спеціальні гарантії прав спадкоємців за заповітом з метою з'ясування наявних проблем у правозастосуванні.

Крім того, актуальність дослідження зумовлюється зростаючою судовою практикою, яка пов'язана з оскарженням заповітів, оскарженням дій нотаріусів по посвідченню заповітів, зі спорами з питань відновлення строків прийняття спадщини. Усі зазначені проблемні питання підтверджують необхідність дослідження та удосконалення правового регулювання гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом.

Вказане зумовлює доцільність у подальшій розробці теми дослідження на доктринальному рівні, а наявність прогалин у законодавстві та практичній реалізації вказують на необхідність внесення відповідних змін до чинного цивільного законодавства.

Існуючі на сьогодні наукові розвідки здебільшого приділяють увагу гарантіям цивільних прав окремих категорій осіб, проте гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом залишаються недостатньо дослідженими. Питанням спадкових правовідносин, особливостей спадкування за заповітом та питанням гарантування прав спадкодавців та окремих категорій спадкоємців присвячено низку наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них на особливу увагу заслуговують наукові здобутки Ч.Н. Азімова, Б.С. Антімонова, Г.В. Анікіної, М.Ю. Барщевського, В.В. Васильченка, Л.Д. Воєводін, С.Д. Гринько, К.О. Граве, В.П. Грибанова, В.К. Дронікова, Г.І. Жаркова,

Ю.О. Заїки, О.С. Іоффе, А.Є. Казанцевої, І.О. Костяшкіна, Л.В. Красицької, В.І. Крата, О.Є. Кухарєва, Г. С. Лиманського, М.В. Менджул, П.С. Нікитюка, А.Ф. Нікітіна, І.Б. Новицького, Н.О. Нойманн, Н.М. Оксанюк, О.О. Первомайського, О.П. Печеного, О.С. Путиліної, Л.К. Радзівєвської, З.В. Ромовської, Є.О. Рябоконея, М.О. Стефанчука, Р.О. Стефанчука, О.С. Северової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, А.В. Трапезнікової, Є.І. Фурси, С.Я. Фурси, Р.О. Халфіної, Є.О. Харитонова, Б.Б. Черепахіна, О.Ю. Черняк, В.Ю. Чуйкової, Я.М. Шевченко, Р. Б. Шишки тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи кафедри міжнародного та європейського права на 2015-2020 роки «Правове забезпечення розбудови сталої демократії в контексті взаємодії національного, європейського та міжнародних правопорядків», кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тему дисертації затверджено (протокол № 3 від 29 жовтня 2018 року) вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є комплексне наукове дослідження теоретико-правових засад та практики правозастосування гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом, визначення структури, теоретичних та наукових засад, а також місця цього інституту в цивільному праві та визначення подальших шляхів розвитку та удосконалення інституту гарантування прав спадкоємців.

Для досягнення поставленої мети поставлені такі *завдання*:

- визначити поняття та ознаки гарантій прав спадкоємців в спадковому праві України;
- здійснити класифікацію гарантій прав спадкоємців;
- охарактеризувати особливості гарантій прав спадкоємців на інформацію про заповіт;
- проаналізувати гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за секретним заповітом;
- визначити основні гарантії прав спадкоємців при визнанні заповіту недійсним, скасуванні заповіту в частині;
- встановити специфіку гарантій прав спадкоємців при заповідальному відказі;
- охарактеризувати гарантії прав спадкоємців, визначених та не визначених у заповіті;

– розробити конкретні пропозиції та рекомендації з удосконалення правового регулювання відносин, пов'язаних з гарантуванням прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають із гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом.

Предметом дослідження є гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом.

Методи дослідження включають в себе комплексне поєднання загальнонаукових та спеціально-юридичні методи наукового пізнання, зважаючи на особливості предмету та об'єкту, мети та завдань дисертаційного дослідження. Застосування *діалектичного методу* сприяло визначенню понятійно-категорійного апарату дослідження (*розділи 1–3*); *історико-правовий метод* було використано для встановлення розвитку та становлення інституту забезпечення прав спадкоємців, заповідального відказу, права на обов'язкову частку (*підрозділ 1.1, 2.4, 3.2.1*); інтерпретація *логіко-юридичного методу* дозволила з'ясувати проблеми законодавчої регламентації правовідносин спрямованих на гарантування прав спадкоємців (*розділ 2, підрозділи 3.1.1, 3.1.2, 3.2.2*); *порівняльно-правовий метод* було застосовано для вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду врегулювання права на інформацію про заповіт, правового закріплення секретного заповіту, заповіту з умовою, врегулювання права на обов'язкову частку у спадщині та відмови від спадщини (*підрозділи 2.1, 2.2, 3.1.2, 3.1.3, 3.2.1, 3.2.2*); метод *аналізу та синтезу* дозволив провести критичну оцінку понять і термінів у сфері спадкування та сформулювати власний понятійний апарат щодо досліджуваної тематики (*підрозділи 1.1, 1.2, 2.4*).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним з перших комплексних вітчизняних досліджень інституту гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом, де проаналізовано теоретичні та практичні проблеми функціонування даного інституту. Результати дослідження спрямовано на подальший розвиток теорії цивільного права шляхом формулювання нових і вдосконалення наявних правових конструкцій, категорій і понять, науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення цивільного законодавства з урахуванням вимог суспільства та сучасних викликів. За результатами дослідження сформульовано й обґрунтовано низку важливих теоретичних і практичних наукових положень, зокрема:

уперше:

1) визначено такі *ознаки гарантій прав спадкоємців*: 1) суб'єктна спрямованість; 2) особлива мета (охорона та захист прав спадкоємців); 3) нормативна урегульованість (ЦК України, Закон України «Про нотаріат», тощо); 4) застовність на засадах охорони заповіту та інтересів сім'ї; 5) виникнення з юридичних фактів (смерть спадкодавця, відкриття спадщини);

2) сформульовано авторське визначення поняття «*гарантії прав спадкоємців*» у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні гарантії прав спадкоємців є встановленими державою і закріпленими в нормативно-правових актах, засобами і прийомами, використовуваними уповноваженими суб'єктами з метою належного здійснення закріплених в законодавстві прав на отримання спадщини відповідно до принципів свободи заповіту і охорони інтересів сім'ї. У вузькому розумінні гарантії прав спадкоємців є системою засобів, що встановлена державою і закріплена в нормативно-правових актах, покликаною охороняти права спадкоємців від їх незаконного обмеження чи порушення;

3) запропоновано класифікацію гарантій прав спадкоємців за такими критеріями: а) *за суб'єктами захисту*: гарантії захисту прав спадкоємців нотаріусом, гарантії захисту прав спадкоємців судом, гарантії захисту прав спадкоємців адвокатом, гарантії захисту прав спадкоємців виконавцем заповіту; б) *за цільовим призначенням*: гарантії здійснення, гарантії охорони та гарантії захисту прав спадкоємців; в) *за галузями права*: цивільно-правові гарантії, кримінально-правові гарантії, адміністративно-правові гарантії; г) *за змістом* (матеріально-правові гарантії та процесуальні гарантії);

4) обґрунтовано необхідність законодавчої регламентації системи сповіщення спадкоємців про належні їм права шляхом оприлюднення повідомлення про відкриття спадщини в місцевому періодичному виданні за останнім місцем проживання спадкодавця, або за місцем знаходиться основної частини майна, визначеного в заповіті у кількості трьох публікації протягом трьох місяців. Також доведена необхідність надання доступу до Спадкового реєстру усім заінтересованим особам (в обмеженій формі): ті особи, які володіють інформацією про спадкодавця (дату народження, ім'я та прізвище, місце проживання), можуть отримати інформацію про наявність відкритої спадкової справи з зазначенням контактних відомостей про нотаріуса, який відкрив таку справу;

5) обґрунтовані ознаки секретного заповіту: а) особисте розпорядження особи на випадок смерті; б) правочин, який здійснюється тільки дієздатною особою, яка може самостійно написати заповіт; в) складається в установленій законом формі, недотримання якої тягне за собою недійсність заповіту; г) потребує дотримання таємності; д) посвідчується лише нотаріусом без ознайомлення з його змістом; е) при нотаріальному посвідченні такого заповіту не перевіряється наявність предмета заповіту; є) оголошення секретного заповіту вимагає присутності свідків та складання відповідного протоколу;

удосконалено:

б) розуміння недоцільності включення до складу спадкоємців постмортальних дітей (зчатих після смерті спадкодавця) у зв'язку із встановленням додаткових гарантій спадкових прав живих або зачатих за життя спадкодавця та народжених живими після відкриття спадщини спадкоємців;

7) вчення про дійсність заповідального відказу. Визначено необхідність законодавчої регламентації таких підстав втрати чинності заповідальним відказом: відмова відказоодержувача від заповідального відказу; нескористання відказоодержувачем своїм правом витребування виконання заповідального відказу протягом трьох років з моменту прийняття спадщини спадкоємцем; втрата відказоодержувачем права на одержання заповідального відказу, як негідного відказоодержувача;

8) систему гарантій прав відказоодержувача. Обґрунтовано, що у випадках, коли відказоодержувач набуває право користуватись житлом, йому повинно бути надано право користуватись таким житлом (проживання) разом зі своїми неповнолітніми дітьми;

9) вчення про права спадкоємців за заповітом. Обґрунтовано необхідність внесення змін та доповнення в цивільне законодавство з метою покращення стану гарантованості прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом, що стосуються: обмеження предмету заповідального відказу майном, яке належало спадкоємцю до часу відкриття спадщини; регламентації присутності свідків при посвідченні секретного заповіту; унормування заборони встановлення в заповіті заповідального покладання немайнового характеру, без його зв'язку з майновим; зміни формулювання положення законодавства про настання умови, зазначеної в заповіті, через закріплення положення, що на час відкриття спадщини має зберігатися теоретична можливість настання умови з можливою вказівкою на термін, що не може перевищувати трьох років з моменту відкриття спадщини та призначенням виконавця заповіту, який зможе забезпечити охорону і управління майном;

дістало подальшого розвитку:

10) доктринальний підхід щодо переліку осіб, наділених правом на обов'язкову частку у спадщині. Встановлено, що такий перелік осіб, визначений законодавством України, спрямований на забезпечення прав осіб, майнові інтереси яких не можуть бути забезпечені іншим чином з точки зору соціальної справедливості, є вичерпним, у зв'язку із чим не потребує розширення категорії таких осіб через поєднання принципів свободи заповіту і державно-правової охорони інтересів непрацездатних членів сім'ї та родичів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що положення, висновки і пропозиції проведеного дослідження, викладені авторкою, можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – як основа для подальшого поглибленого теоретичного вивчення гарантій прав спадкоємців;

– *правотворчості* – для вдосконалення чинного цивільного законодавства, яке регулює питання правових гарантій спадкоємців при спадкуванні за заповітом;

– *сфері практичної діяльності* – положення дисертаційного дослідження сприятимуть забезпеченню єдності розуміння і правильного застосування норм, які регулюють гарантування прав спадкоємців;

– навчальному процесі – під час викладання та підготовки методичних матеріалів з навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Спадкове право України» (*Акт про реалізацію результатів наукових досліджень від 03 вересня 2021 року*) (Додаток Б).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною науковою роботою. Для аргументації окремих положень та як підґрунтя наукової дискусії використано положення праць інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

У науковій статті «Гарантії прав спадкоємців при заповідальному відказі» (Черняк О.Ю., Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців при заповідальному відказі. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 163-169), опублікованій у співавторстві з Оленою ЧЕРНЯК, особистий внесок здобувачки становить 80 % змісту статті. У дисертації результати спільних робіт не використовувались.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення й теоретичні висновки, на яких ґрунтується дисертація, а також рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства, обговорювалися на засіданнях кафедр міжнародного та європейського права, цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, а також оприлюднено в тезах здобувачки на науково–практичних конференціях, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції для студентів та аспірантів «Сучасний стан та перспективи розвитку правової науки України в умовах сьогодення» (м. Київ, 23 жовтня 2019 року); Міжнародній науковій конференції «Вісімнадцяті осінні юридичні читання»: (м. Хмельницький, 25 жовтня 2019 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права» (м. Полтава, 11 травня 2019 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (м. Львів, 17-18 квітня 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Дев'ятнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 23 жовтня 2020 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса, 11–12 грудня 2020 р.); XXIV щорічній звітній науковій конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави» (м. Хмельницький, 27–30 квітня 2020 року).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження були викладені у семи публікаціях у фахових виданнях, з них шість – у наукових фахових виданнях України, одна – у міжнародному науковому виданні, а також у сімох тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців у разі визнання заповіту недійсним. *Право і суспільство*. 2019. Вип. 3. С. 98-105.
2. Кірик А.Ю. Проблеми правового регулювання секретного заповіту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. Вип. 58. С. 119-12
3. Кірик А.Ю. Право на обов'язкову частку майна у спадщині в законодавстві України та зарубіжних країн. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*. 2019. № 3 (71). С. 251-259
4. Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців у разі спадкування за заповітом з умовою. *Visegrad Journal of Human Rights*. 2020. № 1. С.90-95.
5. Черняк О.Ю., Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців при заповідальному відказі. *Юридичний вісник*. 2020. № 1 С. 163-169
6. Кірик А.Ю. Поняття гарантій прав спадкоємців в спадковому праві України. *Університетські наукові записки*. 2020. № 5 (77). С.64-73
7. Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців при покладенні на них заповітом обов'язків немайнового характеру. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2020 . № 3-4. С. 75–79
8. Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців в системі обмежень права на свободу заповіту. *Сучасний стан та перспективи розвитку правової науки України в умовах сьогодення* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів та аспірантів. (м. Київ, 23 жовтня 2019 року). К. : ДУІТ, 2019. С. 73–76
9. Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців при заповідальному відказі. *Актуальні проблеми юридичної науки* : збірник тез Міжнародної наукової конференції «Вісімнадцяті осінні юридичні читання» : (м. Хмельницький, 25 жовтня 2019 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2019. С. 265–267
10. Кірик А.Ю. Особливості нотаріального посвідчення та виконання заповіту подружжя. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 11 травня 2019 року): у 7 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2019. Ч. 6. С. 17–19
11. Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців при покладенні на них заповітом обов'язків немайнового характеру. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 17-18 квітня 2020 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. Ч. II. С. 16–18
12. Кірик А.Ю. Спадкування посмертно народженими дітьми. *Актуальні проблеми юридичної науки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Дев'ятнадцяті осінні юридичні читання»

(м. Хмельницький, 23 жовтня 2020 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 163-165.

13. Кірик А.Ю. Проблемні питання посмертних розпоряджень: посмертне донорство. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 11–12 грудня 2020 р.). Одеса : Причорноморська фундація права, 2020. С. 85–87

14. Кірик А.Ю. Гарантії прав спадкоємців в спадковому праві. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави* : збірник тез XXIV щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 27–30 квітня 2020 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 58-59

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Кірик Алли Юріївни є одним з перших в Україні комплексним дослідженням гарантій прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом. Водночас дисертації притаманні окремі спірні моменти. Щодо неї може бути висловлено окремі недоліки, які, однак, не впливають на якість розкриття теми роботи та загальну позитивну оцінку.

Дисертація Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 10, 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за

заповітом», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Кірик Алли Юріївни на тему «Гарантії прав спадкоємців при спадкуванні за заповітом» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Професорсько-викладацький склад кафедри цивільного права та процесу, кафедри міжнародного та європейського права, запрошені науково-педагогічні працівники з правом голосу, проголосували одноголосно:

«за» – 17; «проти» – немає; «утримались» – немає.

Головуюча на засіданні:

заступниця завідувача кафедри цивільного права та процесу,
доцентка кафедри цивільного права та процесу,
кандидатка юридичних наук, доцентка

Світлана ЯКИМЧУК

Рецензенти:

завідувач кафедри трудового, господарського
та земельного права,
доктор юридичних наук, професор

Іван КОСТЯШКІН

доцентка кафедри цивільного права та процесу
кандидатка юридичних наук, доцентка

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Галина АНІКІНА

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова